

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (първи състав)

15 септември 2022 година *

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси — Харта на основните права на Европейския съюз — Членове 47 и 48 — Европейска конвенция за защита на правата на човека и основните свободи — Член 6 — Директива (ЕС) 2016/343 — Укрепване на някои аспекти на презумпцията за невинност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство — Член 8 — Право на лицата да присъстват на съдебния процес — Решение за връщане, едновременно с което е наложена и забрана за влизане за срок от пет години — Условия за провеждането на съдебен процес в отсъствието на лицето — Предвидено в националното право задължение на лицата да присъстват на съдебния процес срещу тях“

По дело C-420/20

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Софийски районен съд (България) с акт от 7 август 2020 г., постъпил в Съда на 9 септември 2020 г., в рамките на наказателно производство срещу

HN,

при участието на:

Софийска районна прокуратура

СЪДЪТ (първи състав),

състоящ се от: Ал. Арабаджиев, председател на състава, L. Bay Larsen (докладчик), заместник-председател на Съда, I. Ziemele, P. G. Xuereb и A. Kumin, съдии,

генерален адвокат: J. Richard de la Tour,

секретар: M. Longar, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 8 декември 2021 г.,

като има предвид становищата, представени:

– за HN, от Н. Николова, адвокат,

* Език на производството: български.

- за германското правителство, от F. Halabi, M. Hellmann, R. Kanitz и J. Möller, в качеството на представители,
- за унгарското правителство, от M. Z. Fehér и R. Kissné Berta, в качеството на представители,
- за нидерландското правителство, от M. K. Bulterman и H. S. Gijzen, в качеството на представители,
- за Европейската комисия, от M. Wasmeier и Ив. Залогин, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 3 март 2022 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 8 от Директива (ЕС) 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство (ОВ L 65, 2016 г., стр. 1).
- 2 Запитването е отправено в рамките на наказателно производство, образувано срещу HN за използване на неистински документи.

Правна уредба

Правото на Съюза

Директива 2008/115/ЕО

- 3 Член 1 от Директива 2008/115/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 година относно общите стандарти и процедури, приложими в държавите членки за връщане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни (ОВ L 348, 2008 г., стр. 98), предвижда:

„Настоящата директива определя общите стандарти и процедури, които се прилагат в държавите членки по отношение на връщането на граждани на трети страни, които са в незаконен престой, в съответствие с основните права, които се явяват общи принципи на правото на [Съюза], както и на международното право, включително задълженията в областта на защитата на бежанците и правата на човека“.

- 4 Член 11, параграфи 1 и 3 от тази директива гласи:

„1. Решенията за връщане се придружават от забрана за влизане:

- a) ако не е предоставен срок за доброволно напускане; или

б) ако задължението за връщане не е било изпълнено.

В останалите случаи решенията за връщане могат да бъдат придружени от забрана за влизане.

[...]

3. Държавите членки разглеждат възможността да оттеглят или да спрат действието на забрана за влизане, в случаите когато гражданин на трета страна, по отношение на когото е налице забрана за влизане, издадена в съответствие с параграф 1, втора алинея, може да докаже, че е напуснал територията на съответната държава членка при пълно спазване на решението за връщане.

[...]

Държавите членки могат да се въздържат от издаването на забрана за влизане или да оттеглят или спрат действието на такава забрана в отделни случаи по хуманитарни причини.

Държавите членки могат да оттеглят или да спрат действието на забрана за влизане в отделни случаи или определени категории случаи по други причини“.

Директива 2016/343

5 Съображения 9, 10, 35, 36 и 48 от Директива 2016/343 имат следното съдържание:

„(9) Целта на настоящата директива е да се укрепи правото на справедлив съдебен процес в наказателното производство посредством установяване на общи минимални правила във връзка с някои аспекти на презумпцията за невинност и правото на лицата да присъстват на съдебния процес.

(10) Чрез въвеждането на общи минимални правила относно защитата на процесуалните права на заподозрените и обвиняемите настоящата директива цели да засили взаимното доверие на държавите членки в техните системи за наказателно правосъдие и по този начин да се улесни взаимното признаване на решенията по наказателни дела. Такива общи минимални правила могат също така да премахнат пречките пред свободното движение на гражданите на територията на държавите членки.

[...]

(35) Правото на заподозрените и обвиняемите да присъстват на съдебния процес не е абсолютно. При определени обстоятелства заподозреният или обвиняемият следва да може да се откаже от него изрично или мълчаливо, но по недвусмислен начин.

(36) При определени обстоятелства решението относно вината или невинността на заподозрения или обвиняемия следва да може да бъде постановено дори и ако въпросното лице не присъства на съдебния процес. Такъв може да е случаят, когато заподозреният или обвиняемият е бил уведомен своевременно за съдебния процес и за последиците от неявяване, но въпреки това лицето не се яви. Уведомяването на

заподозрения или обвиняемия за съдебния процес следва да означава призоваване на заподозрения или обвиняемия, лично или по друг начин, като на въпросното лице се предоставя официална информация относно датата и мястото на съдебния процес по начин, който му дава възможност да се осведоми за съдебния процес. Уведомяването на заподозрения или обвиняемия за последиците от неявяване, следва да означава по-специално, че лицето е било уведомено, че решението може да бъде постановено, ако не се яви на съдебния процес.

[...]

(48) Тъй като с настоящата директива се въвеждат минимални предписания, държавите членки следва да могат да разширят правата, установени в нея, за да осигурят по-висока степен на защита. Степента на защита, предоставена от държавите членки, никога не следва да пада под стандартите, определени в Хартата [на основните права на Европейския съюз] и [Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, подписана в Рим на 4 ноември 1950 г.], съгласно тълкуването им от Съда на Европейския съюз и от Европейския съд по правата на човека“.

6 Член 1 от тази директива гласи:

„С настоящата директива се установяват общи минимални правила относно:

- а) някои аспекти на презумпцията за невинност в наказателното производство;
- б) правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство“.

7 Член 8, параграфи 1—4 от посочената директива има следното съдържание:

„1. Държавите членки гарантират, че заподозрените и обвиняемите имат правото да присъстват на съдебния процес срещу тях.

2. Държавите членки могат да предвидят възможност съдебният процес, в който може да бъде постановено решение относно вината или невинността на заподозрения или обвиняемия, да се проведе в негово отсъствие, при условие че:

- а) заподозреният или обвиняемият е бил уведомен своевременно за съдебния процес и за последиците от неговото неявяване; или
- б) заподозреният или обвиняемият, след като е бил уведомен за съдебния процес, се представява от упълномощен да го защитава адвокат, избран от самия него или назначен от държавата.

3. Постановеното в съответствие с параграф 2 решение може да бъде изпълнено срещу заподозрения или обвиняемия.

4. Когато държавите членки допускат възможността за провеждане на съдебен процес в отсъствието на заподозрения или обвиняемия, но компетентните органи не са в състояние да изпълнят условията, предвидени в параграф 2 от настоящия член, тъй като местонахождението на заподозрения или обвиняемия не може да бъде установено въпреки положените разумни усилия, държавите членки могат да предвидят, че решението може все

пак да бъде постановено и изпълнено. В такъв случай държавите членки гарантират, че при информирането на заподозрения или обвиняемия за решението, по-специално когато лицето бъде задържано, то бива информирано и за възможността да обжалва решението и за правото му на нов съдебен процес или на друго средство за правна защита, в съответствие с член 9“.

Българското право

- 8 Член 93 от Наказателния кодекс в редакцията му, приложима към фактите по главното производство (наричан по-нататък „НК“), има следното съдържание:

„Указаните по-долу думи и изрази са употребени в този кодекс в следния смисъл:

[...]

- 7) „Тежко престъпление“ е това, за което по закона е предвидено наказание лишаване от свобода повече от пет години, доживотен затвор или доживотен затвор без замяна.

[...]“.

- 9 Съгласно член 308 от НК:

„1. Който състави неистински официален документ или преправи съдържанието на официален документ с цел да бъде използван, се наказва за подправка на документ с лишаване от свобода до три години.

2. Когато предмет на деянието по ал. 1 са [...] български или чуждестранни документи за самоличност [...], наказанието е лишаване от свобода до осем години“.

- 10 Член 316 от НК гласи:

„Наказанието, предвидено по предходните членове на настоящата глава, се налага и на онзи, който съзнателно се ползува от неистински или преправен документ, от документ с невярно съдържание или от такъв по предходния член, когато от него за самото съставяне не може да се търси наказателна отговорност“.

- 11 Член 269 от Наказателно-процесуалния кодекс в редакцията му, приложима към фактите по главното производство (наричан по-нататък „НПК“), има следното съдържание:

„(1) По дела с обвинение за тежко престъпление присъствието на подсъдимия в съдебно заседание е задължително.

(2) Съдът може да разпорежи подсъдимият да се яви и по дела, по които присъствието му не е задължително, когато това е необходимо за разкриване на обективната истина.

(3) Когато това няма да попречи за разкриване на обективната истина, делото може да бъде разгледано в отсъствие на подсъдимия, ако:

1. не е намерен на посочения от него адрес или е променил същия, без да уведоми съответния орган;

2. местоживеенето му в страната не е известно и след щателно издирване не е установено;
 3. редовно е призован, не е посочил уважителни причини за неявяването си и е изпълнена процедурата по чл. 247б, ал. 1;
 4. се намира извън пределите на Република България и:
 - а) местоживеенето му не е известно;
 - б) не може да бъде призован по други причини;
 - в) е редовно призован и не е посочил уважителни причини за неявяването си“.
- 12 Член 10, алинея 1 от Закона за чужденците в Република България (ДВ, бр. 153 от 23 декември 1998 г.) в редакцията му, приложима към фактите по главното производство, гласи:
- „Отказва се издаване на виза или влизане в страната на чужденец, когато:
- [...]
7. е направил опит да влезе в страната или да премине през нея чрез използване на неистински или преправени документи, виза или разрешение за пребиваване;
- [...]“.
- 13 Член 41 от този закон гласи:
- „Връщане се налага, когато:
- [...]
5. се установи, че чужденецът е влязъл през границата на страната по законоустановения ред, но се опитва да я напусне не през определените за това места или с неистински, с преправен паспорт или заместващ го документ за пътуване“.
- 14 Член 42з, алинея 1 от посочения закон има следното съдържание:
- „Забрана за влизане и пребиваване на територията на държавите — членки на Европейския съюз, се налага, когато:

1. са налице основанията по чл. 10, ал. 1;

[...]“.

Главното производство и преюдициалните въпроси

- 15 HN, албански гражданин, е заподозрян, че на 11 март 2020 г. на граничния контролно-пропускателен пункт на аерогара София (България) е представил неистински паспорт и неистинска лична карта с придаден вид на издадени от компетентните гръцки власти документи, за да се качи на полет до Бристъл (Обединеното кралство).

- 16 На същия ден той е задържан от полицейските органи и срещу него е образувано досъдебно производство пред Софийска районна прокуратура за използване на неистински документи.
- 17 На следващия ден началникът на Гранично полицейско управление София (България) издава по отношение на HN заповед за връщане и забрана за влизане за срок от пет години — от 12 март 2020 г. до 11 март 2025 г.
- 18 На 23 април 2020 г. с постановление на разследващия орган HN е привлечен като обвиняем за използване на неистински документи. На 27 април 2020 г. това постановление е предявено за запознаване на HN и на адвоката му. По този повод HN е уведомен за правата му, и в частност за тези по член 269 от НПК относно провеждането на задочно производство и последиците от същото.
- 19 В проведения на същата дата разпит HN заявява, че разбира разяснените му права и че не желае да се явява по делото, тъй като това ще му навлече излишни разходи, както и че изцяло се доверява на адвоката си да го представлява при условията на задочно производство.
- 20 На 27 май 2020 г. обвинителният акт, изготвен срещу HN за престъпление по член 316 във връзка с член 308 от НК, е внесен за разглеждане в запитващата юрисдикция — Софийски районен съд (България).
- 21 С разпореждане от 24 юни 2020 г. този съд насрочва открито разпоредително заседание за 23 юли 2020 г., а съдията докладчик нарежда чрез българското Министерство на вътрешните работи на HN да се връчат преписи от разпореждането и от обвинителния акт, преведени на албански език. В разпореждането се указва също така, че присъствието на обвиняемия в съдебното заседание е задължително в съответствие с член 269, алинея 1 от НПК и че делото може да протече задочно само при предвидените в член 269, алинея 3 НПК условия.
- 22 На 16 юли 2020 г. запитващата юрисдикция е уведомена от посоченото министерство, че на 16 юни 2020 г. HN е отведен до българската граница в изпълнение на издадената за него от съответното гранично полицейско управление заповед за връщане, като това обстоятелство е препятствало надлежното уведомяване на HN за образувания срещу него съдебен процес.
- 23 При тези обстоятелства Софийски районен съд решава да спре производството по делото и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:
 - „1) Допустимо ли е предвиденото в чл. 8, § 1 от [Директива 2016/343] право на обвиняемите да присъстват лично на съдебния процес срещу тях да бъде ограничавано с национална правна уредба, позволяваща налагането по административен ред на забрана на чужденци, придобили процесуалното качество на обвиняеми лица, да влизат и пребивават в страната, провеждаща наказателното производство?
 - 2) При евентуален положителен отговор на въпрос № 1, ще бъдат ли изпълнени условията по чл. 8, § 2, б. „а“ и/или „б“ от [Директива 2016/343] за провеждане на съдебния процес в отсъствие на обвиняемото лице-чужд гражданин, ако същият бъде надлежно уведомен за делото и за последиците от неговото неявяване, представлява се от упълномощен да

го защитава адвокат, избран от самия него или назначен от държавата, но личното му явяване е възпрепятствано от наложена по административен ред забрана да влезе и пребивава в страната, провеждаща наказателното производство?

- 3) Допустимо ли е правото на лично участие в съдебния процес от обвиняемия по чл. 8, § 1 от [Директива 2016/343] да се превърне съгласно дадена национална правна уредба в негово процесуално задължение, дали по този начин държавите членки осигуряват по-висока степен на защита по смисъла на съображение 48 или пък подобен подход противоречи на съображение 35 от същата директива, където е предвидено, че правото на обвиняемия да присъства на съдебния процес не е абсолютно и е възможен отказ от същото?
- 4) Допустим ли е предварителен отказ от правото по чл. 8, § 1 от [Директива 2016/343] на обвиняемия да присъства лично на съдебния процес срещу него, изразен недвусмислено в хода на досъдебното производство, ако е уведомен за последиците от неявяването си?“.

По преюдициалните въпроси

По третия въпрос

- 24 С третия си въпрос, който следва да се разгледа на първо място, запитващата юрисдикция по същество иска да установи дали член 8, параграф 1 от Директива 2016/343 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, предвиждаща задължение за заподозрените и обвиняемите в наказателно производство да присъстват на съдебния процес срещу тях.

По допустимостта

- 25 Европейската комисия се съмнява в допустимостта на третия въпрос, който в настоящото дело бил по-скоро от академичен интерес, предвид невъзможността обвиняемият да отиде в държавата членка, в която се провежда съдебният му процес.
- 26 В това отношение следва да се припомни, че съгласно постоянната съдебна практика в рамките на сътрудничеството между Съда и националните юрисдикции, въведено с член 267 ДФЕС, само националният съд, който е сезиран със спора и трябва да поеме отговорността за последващото му съдебно решаване, може да прецени — предвид особеностите на делото — както необходимостта от преюдициално решение, за да може да се произнесе, така и релевантността на въпросите, които поставя на Съда. Следователно, щом като отправените въпроси се отнасят до тълкуването на правото на Съюза, Съдът по принцип е длъжен да се произнесе (решение от 15 юли 2021 г., *The Department for Communities in Northern Ireland*, C-709/20, EU:C:2021:602, т. 54 и цитираната съдебна практика).
- 27 Оттук следва, че въпросите относно правото на Съюза се ползват с презумпция за релевантност. Съдът може да откаже да се произнесе по отправеното от национална юрисдикция преюдициално запитване само когато е съвсем очевидно, че исканото тълкуване или преценка на валидността на норма от правото на Съюза няма никаква

връзка с действителността или с предмета на спора в главното производство, когато проблемът е от хипотетично естество или още когато Съдът не разполага с необходимите данни от фактическа и правна страна, за да бъде полезен с отговора на поставените му въпроси (решение от 28 април 2022 г., Caruter, C-642/20, EU:C:2022:308, т. 29 и цитираната съдебна практика).

- 28 От акта за преюдициално запитване обаче е видно, че за лицата, обвинени в тежко престъпление, каквото в случая е престъплението, в което е обвинен HN, българското право предвижда задължение да присъстват в съдебния процес и че следователно по силата на българското право HN има това задължение.
- 29 В този контекст обстоятелството, че HN се намира извън територията на България и му е забранено да влиза в нея, не е достатъчно, за да се приеме, че третият въпрос, отнасящ се до съвместимостта на подобно задължение с правото на Съюза, очевидно няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора по главното производство, и съответно да се обори презумпцията за релевантност, от която се ползва този въпрос.
- 30 Следователно третият въпрос е допустим.

По същество

- 31 Член 8, параграф 1 от Директива 2016/343 предвижда, че държавите членки гарантират, че заподозрените и обвиняемите имат правото да присъстват на съдебния процес срещу тях.
- 32 От текста на тази разпоредба ясно личи, че държавите членки трябва да осигурят възможност на заподозрените и обвиняемите да присъстват на съдебния процес срещу тях.
- 33 Посочената разпоредба обаче не съдържа никакво уточнение относно това дали държавите членки могат да предвидят, че такова присъствие е задължително.
- 34 Освен това в други разпоредби на тази директива се посочва, че държавите членки могат да организират съдебен процес в отсъствието на съответното лице.
- 35 Член 8, параграф 2 от посочената директива съответно гласи, че държавите членки могат да предвидят възможност съдебният процес, в който може да бъде постановено решение относно вината или невинността на заподозрения или обвиняемия, да се проведе в негово отсъствие, при условие че са изпълнени определени условия.
- 36 Контекстът, в който се вписват тези условия, е уточнен в съображение 35 от Директива 2016/343, което дава възможност да се разбере логиката в основата на член 8, параграф 2 от тази директива, а именно че определени действия, които са недвусмислени и изразяват волята на заподозрения или обвиняемия да се откаже от правото си да присъства на съдебния процес, следва да са основание за провеждането на съдебен процес в негово отсъствие (вж. в този смисъл решение от 19 май 2022 г., Специализирана прокуратура (Производство срещу обвиняем, който се е укрил, C-569/20, EU:C:2022:401, т. 35).
- 37 Следователно, макар да позволява на държавите членки при определени условия да предвидят възможност за провеждане на наказателно производство в отсъствието на заподозрения или обвиняемия, тази разпоредба по никакъв начин не ги задължава да предвидят такава възможност в националното си право.

- 38 Също така член 8, параграф 4 от тази директива предвижда, че когато държавите членки допускат възможността за провеждане на съдебен процес в отсъствието на заподозрения или обвиняемия, но компетентните органи не са в състояние да изпълнят условията, предвидени в параграф 2 от този член, тъй като местонахождението на заподозрения или обвиняемия не може да бъде установено въпреки положените разумни усилия, държавите членки могат да предвидят, че решението може все пак да бъде постановено и изпълнено.
- 39 Така от текста на член 8, параграф 4 от същата директива, и по-специално от употребата на думата „когато“, е видно, че законодателят на Съюза е искал единствено да предостави на държавите членки възможността да предвидят организирането на съдебен процес в отсъствието на съответното лице.
- 40 От изложените съображения следва, че член 8 от Директива 2016/343 се ограничава да предвиди и да уреди правото на заподозрените и обвиняемите да присъстват на съдебния процес срещу тях, както и изключенията от това право, без да налага или забранява на държавите членки да въведат задължение за заподозрените или обвиняемите да присъстват на съдебния процес срещу тях.
- 41 В този контекст е важно да се припомни, че видно от член 1 от тази директива, нейната цел е да установи общи минимални правила относно някои аспекти на презумпцията за невинност в наказателното производство и правото на лицата да присъстват на съдебния процес в тези производства, а не да извършва изчерпателна хармонизация на наказателното производство (вж. в този смисъл решение от 19 май 2022 г., Специализирана прокуратура (Производство срещу обвиняем, който се е укрил), C-569/20, EU:C:2022:401, т. 43 и цитираната съдебна практика).
- 42 Следователно с оглед на ограничения обхват на хармонизацията, извършена с посочената директива, и с оглед на обстоятелството, че последната не урежда въпроса дали държавите членки могат да изискват явяването на заподозрения или обвиняемия в съдебния процес срещу него, този въпрос е предмет единствено на националното право.
- 43 С оглед на всички изложени по-горе съображения на третия въпрос следва да се отговори, че член 8, параграф 1 от Директива 2016/343 трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба, предвиждаща задължение за заподозрените и обвиняемите в наказателно производство да присъстват на съдебния процес срещу тях.

По четвъртия въпрос

- 44 От акта за преюдициално запитване е видно, че четвъртият въпрос се поставя само ако на третия въпрос се отговори в смисъл, че член 8, параграф 1 от Директива 2016/343 не допуска национална правна уредба, предвиждаща задължение за явяване в наказателния процес.
- 45 Затова предвид отговора на третия въпрос не е необходимо да се отговаря на четвъртия въпрос.

По първия и втория въпрос

- 46 С първия и втория си въпрос, които следва да се разгледат заедно, запитващата юрисдикция по същество иска да установи дали член 8, параграфи 1 и 2 от Директива 2016/343 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска правна уредба на държава членка, която позволява провеждането на съдебен процес в отсъствието на заподозрения или обвиняемия, при все че това лице се намира извън посочената държава членка и не може да влезе на нейна територия поради наложена му от компетентните ѝ органи забрана за влизане.
- 47 Както бе отбелязано в точки 32 и 40 от настоящото решение, член 8 от Директива 2016/343 предвижда и урежда задълженията за държавите членки, що се отнася до възможността на заподозрените и обвиняемите да присъстват на съдебния процес срещу тях.
- 48 Съгласно член 8, параграф 2 от Директивата държавите членки могат да предвидят възможност съдебният процес, в който може да бъде постановено решение относно вината или невинността на заподозрения или обвиняемия, да се проведе в негово отсъствие, при условие че заподозреният или обвиняемият е бил уведомен своевременно за съдебния процес и за последиците от неговото неявяване или след като е бил уведомен за съдебния процес, се представлява от упълномощен да го защитава адвокат, избран от самия него или назначен от държавата.
- 49 Несъмнено нито едно от условията по тази разпоредба не засяга изрично възможността на въпросното лице физически да пътува до територията на държавата членка, където се провежда наказателният процес, за да присъства на него.
- 50 Както бе отбелязано в точки 35 и 36 от настоящото решение, с посочените в тази разпоредба условия се цели държавите членки да упражняват предоставената им възможност само в хипотезите, при които трябва да се счита, че лицето е отказало доброволно и недвусмислено да присъства на съдебния процес срещу него.
- 51 В този контекст е важно да се отбележи, че член 8, параграф 2 от Директива 2016/343 отдава особено значение на уведомяването на лицето, доколкото изрично обвързва възможността за организиране на задочно съдебно производство с условието лицето да е било уведомено за провеждането на това производство.
- 52 В съображение 36 от Директива 2016/343 съответно се уточнява, че уведомяването на заподозрения или обвиняемия за съдебния процес следва да означава призоваване на заподозрения или обвиняемия, лично или по друг начин, като на въпросното лице се предоставя официална информация относно датата и мястото на съдебния процес по начин, който му дава възможност да се осведоми за съдебния процес.
- 53 Следва също да се отбележи, че целта на тази директива, както се посочва в съображения 9 и 10 от нея, е да се укрепи правото на справедлив съдебен процес в наказателното производство, така че да се повиши взаимното доверие на държавите членки в техните системи за наказателно правосъдие и следователно да се улесни взаимното признаване на решенията по наказателни дела (решение от 19 май 2022 г., Специализирана прокуратура (Производство срещу обвиняем, който се е укрил), C-569/20, EU:C:2022:401, т. 36).

- 54 В това отношение е важно да се припомни, че правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство е основен елемент от правото на справедлив съдебен процес, закрепено в член 47, втора и трета алинея и в член 48 от Хартата на основните права, които, както се уточнява в разясненията относно Хартата на основните права (ОВ С 303, 2007 г., стр. 17), съответстват на член 6 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи (наричана по-нататък „ЕКПЧ“) (вж. в този смисъл решения от 24 май 2016 г., *Dworzecki*, С-108/16 PPU, EU:C:2016:346, т. 42 и от 19 май 2022 г., Специализирана прокуратура (Производство срещу обвиняем, който се е укрил), С-569/20, EU:C:2022:401, т. 51).
- 55 Следователно Съдът трябва да гарантира, че даденото от него тълкуване на член 47, втора и трета алинея и на член 48 от Хартата на основните права осигурява равнище на защита, което съответства на гарантираното от член 6 от ЕКПЧ, както е тълкуван от Европейския съд по правата на човека (вж. в този смисъл решение от 23 ноември 2021 г., *IS* (Незаконосъобразност на определението за преюдициално запитване), С-564/19, EU:C:2021:949, т. 101).
- 56 От практиката на Европейския съд по правата на човека обаче следва, че явяването на подсъдимия по делото е от първостепенно значение с оглед на провеждането на справедлив и безпристрастен наказателен процес и че задължението да се гарантира правото на подсъдимия да присъства в съдебната зала е един от същностните аспекти на член 6 от ЕКПЧ (ЕСПЧ, 18 октомври 2006 г., *Hermi* с/у Италия, SE:ECHR:2006:1018JUD001811402, § 58).
- 57 Съгласно тази съдебна практика нито текстът, нито духът на член 6 от ЕКПЧ са пречка за доброволен изричен или мълчалив отказ от гаранциите на справедливия процес. Същевременно отказът от правото на участие в съдебното заседание трябва да бъде установен по недвусмислен начин и да е съпътстван от минимум гаранции, съответстващи на тежестта му (ЕСПЧ, 1 март 2006 г., *Sejdovic* с/у Италия, SE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 86 и ЕСПЧ, 13 март 2018 г., *Vilches Coronado* и др. с/у Испания, SE:ECHR:2018:0313JUD005551714, § 36).
- 58 От тези съображения следва, че условията, с които член 8, параграф 2 от Директива 2016/343 обвързва упражняването на предоставената с тази разпоредба възможност на държавите членки да предвидят организирането на съдебен процес в отсъствието на съответното лице, и в частност условието същото да бъде уведомено, имат за цел тази възможност да бъде упражнявана само в хипотезите, при които лицето реално е могло да присъства в съдебния процес и доброволно и недвусмислено се е отказало от това.
- 59 Ако държава членка просто уведоми лицето, на което е забранено да влиза на нейна територия, за съдебния процес срещу него, без да предвиди при такива обстоятелства мерки, по силата на които то да може въпреки забраната да влезе на тази територия, тя би го лишила от всякаква реална възможност да упражни ефективно правото си да присъства на съдебния процес срещу него и по този начин би лишила предвидените в тази разпоредба условия от всякакво полезно действие.
- 60 Всъщност такава хипотеза се различава от хипотезата, при която лицето се отказва доброволно и недвусмислено от правото си да присъства на съдебния процес срещу него.

- 61 С оглед на всички тези съображения следва да се приеме, че имплицитно член 8, параграф 2 от Директива 2016/343 не допуска държавата членка да организира процес в отсъствието на лицето, на което е забранено да влиза на нейна територия, без да предвиди мерки, по силата на които то да може въпреки забраната да влезе на тази територия.
- 62 Доколкото от акта за преюдициално запитване е видно, че в случая съответното лице е възпрепятствано да влезе на територията на държавата членка, в която се провежда процеса срещу него, поради наложената му от компетентните органи на тази държава членка забрана за влизане, следва да се провери и дали Директива 2008/115 допуска в подобна хипотеза съответната държава членка да оттегли или да спре действието на наложената на това лице забрана за влизане.
- 63 В това отношение следва да се припомни, че тази директива, която определя общите стандарти и процедури, които се прилагат в държавите членки по отношение на връщането на незаконно пребиваващи граждани на трети страни, разрешава на държавите членки, съобразно предвиденото в член 11, параграф 3 от нея, да оттеглят или да спрат действието на забрана за влизане, когато решението за връщане е придружено от такава забрана.
- 64 В четвърта алинея от този параграф съответно се уточнява, че в отделни случаи или в определени категории случаи, по други причини, държавите членки разполагат с такава възможност.
- 65 Както отбелязва генералният адвокат в точка 87 от заключението си, с член 11, параграф 3, четвърта алинея от Директива 2008/115 на държавите членки се предоставя голяма свобода да преценят в кои случаи могат да решат да оттеглят или да спрат действието на забрана за влизане, наложена едновременно с решение за връщане, и следователно им се позволява да оттеглят или да спрат действието на такава забрана за влизане, така че да позволят на заподозрения или обвиняемия да пътува до тяхната територия, за да присъства на съдебния процес срещу него.
- 66 С оглед на всички изложени по-горе съображения на първия и втория въпрос следва да се отговори, че член 8, параграф 2 от Директива 2016/343 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска правна уредба на държава членка, която позволява провеждането на съдебен процес в отсъствието на заподозрения или обвиняемия, при все че това лице се намира извън посочената държава членка и не може да влезе на нейна територия поради наложена му от компетентните ѝ органи забрана за влизане.

По съдебните разноски

- 67 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (първи състав) реши:

- 1) Член 8, параграф 1 от Директива (ЕС) 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 година относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невинност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство

трябва да се тълкува в смисъл, че

допуска национална правна уредба, предвиждаща задължение за заподозрените и обвиняемите в наказателно производство да присъстват на съдебния процес срещу тях.

- 2) Член 8, параграф 2 от Директива 2016/343

трябва да се тълкува в смисъл, че

не допуска правна уредба на държава членка, която позволява провеждането на съдебен процес в отсъствието на заподозрения или обвиняемия, при все че това лице се намира извън посочената държава членка и не може да влезе на нейна територия поради наложена му от компетентните ѝ органи забрана за влизане.

Подписи